

BOSHLANG`ICH SINFLARDA FE`L SO`Z TURKUMINI O`RGANILISHI**Omonturdiyeva Shodiya Farxod qizi****Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti****Boshlang`ich ta`lim yo`nalishi****2-kurs talabasi****E-mail: omonturdiyevashodiya@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.14287944>**

Annotatsiya: Boshlang`ich sinf o`quvchilariga fe`l so`z turkumi haqida asosiy tushunchalar. Fe`l so`z turkumini o`rganishning o`quvchilarga ta`siri, ularning til ko`nikmalarini rivojlantirishdagi roli shuningdek o`yinlar va interaktiv mashqlar orqali qiziqishni oshirish usullari.

Kalit so`zlar: Boshlang`ich sinf, fe`l, ko`nikma, zamon, metodlar.

ИЗУЧЕНИЕ ГРУППЫ ГЛАГОЛ СЛОВО В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ**Omonturdiyeva Shodiya Farxodovna****Ташкентский государственный педагогический университет имени Низами****Факультет начального образования****студент 2 курс**

Аннотация: Основные понятия о глаголах для учащихся начальных классов. Влияние изучения глаголов на учащихся, их роль в развитии языковых навыков, а также методы повышения интереса посредством игр и интерактивных упражнений.

Ключевые слова: Основной класс, глагол, навык, время, методы.

STUDYING THE VERB WORD GROUP IN PRIMARY GRADES**Omonturdiyeva Shodiya Farkhadovna****Tashkent State Pedagogical University named after Nizami****Faculty of primary education****2nd year student**

Annotation: Basic concepts about verbs for primary school students. The effect of learning verbs on students, their role in the development of language skills, as well as methods of increasing interest through games and interactive exercises.

Keywords: Primary class, verb, skill, tense, methods.

Tilning qudratli quroli bo`lgan fe`l so`z turkumi insoniyat fikrining harakatini, holatini va mavjudligini ifodalaydi. U gapning qalbini ochib, voqealarni jonlantiradi, xayollarni tarjima qiladi va hissiyotlarni aks ettiradi. Fe`l so`z turkumini chuqur o`rganish tilni tushunish, to`g`ri qo`llash va dunyoni yangicha ko`rishga imkon beradi. Fe`l so`z turkumini o`rganishning maqsadi tilning tuzilishi va qoidalari haqida chuqurroq tushunchaga ega bo`lishdir. Bu bizga grammatik qoidalarni to`g`ri qo`llashga, o`z fikrlarini aniq va ravshan ifodalashga yordam beradi. Shuningdek, fe`l so`z turkumini bilish boshqa so`z turkumlari va grammatik qoidalarni o`rganishni osonlashtiradi. Fe`l so`z turkumining vazifalari juda ko`p va muhimdir. U harakat, holar va mavjudlikni ifodalaydi, gapning grammatik tuzilishini belgilaydi, vaqtni ifodalaydi va shaxsni aks ettiradi. Masalan, “yurmoq”, “o`tirmoq”, “bo`lmoq” fe`llari harakat, holat va mavjudlikni ifodalaydi. Masalan, “yozdi”, “yozyapti”, “yozmoqchi” fe`llari o`tmish, hozirgi va

kelajak vaqtlarni ifodalaydi. “men yozaman”, “sen yozasan”, “u yozadi” fe’llari birinchi, ikkinchi va uchinchi shaxslarni ifodalaydi.

Fe’l soʻz turkumini boshlangʻich sinflar oʻrganishini bosqichma-bosqich amalga oshirish ishlarini koʻrib chiqsak. Birinchi bosqich: 1-sinfda harakat bildirgan soʻzlar ustida ishlash. Bunda harakat bildirgan soʻzlar ustida ishlashga tayyorgarlik savodga oʻrgatish davrida boshlanadi. Bu davrda oʻquvchilarning diqqati harakat bildirgan soʻzlarning leksik maʼnosiga qaratiladi. Shaxs va narsaning harakatini bildirishini umumlashtirish imkonini beradigan aniq material yigʻiladi. Harakat bildirgan soʻzlar ustida ishlash mashqlarini “Alifbe”dagi soʻz va matnlarni oʻqish, rasmga qarab gap tuzish bilan bogʻlab oʻtkaziladi. Bunda oʻqituvchi oʻquvchilar gap tuzishda mazmunga mos harakat bildirgan soʻzlarni topishga soʻz nimani bildirishini va qanday soʻroqqa javob boʻlishini aniqlashga yordam beradigan sharoit yaratadi. Masalan, bolalar kuzda meva va sabzavotlarni, daraxtlarni kuzatib yoki rasmlarni koʻrib gapni mazmunga mos soʻzlar bilan toʻldiradilar: *Kuzda mevalar nima qiladi?... (pishadi), sabzavotlar nima qiladi?... (yetiladi), daraxtlar barglari nima qiladi?... (sargʻayadi). Bolalar nima qilyaptilar?... (dam olyaptilar), ...(oʻynayaptilar), ...(ishlayaptilar).*

Ikkinchi bosqich: 2-sinfda harakatni bildirgan soʻzlarning leksik maʼnosi bilan grammatik maʼnosi (harakat bildirishi) mos keladigan (nima qildi?) *yuguryapti, arralayapti, sakrayapti, (nima qildi?) yugurdi, arraladi, sakradi, (nima qiladi?) yuguradi, arralaydi, sakraydi* kabi misollardan foydalaniladi. Oʻquvchilar oʻzlari bajargan harakatlarni aytishni soʻrab, ular bergan javobini (harakat bildirgan soʻzlarni) soʻroqlari bilan xattaxtaga yozib, suhbat oʻtkazish bilan tushuntiriladi. Oʻquvchilar soʻroq berish bilan holat bildiradigan *uxlayapti, oʻynayapti, faxrlanadi* kabi soʻzlarni ham tanlashga oʻrgatib borish muhim ahamiyatga ega. Bunday mashqlar oʻquvchilarda shaxs va narsaning harakatini keng maʼnoda tushunish koʻnikmasining shakllana borishiga yordam beradi. Bu ikkala bosqich yaʼni 1-2-sinfda morfologik soʻroq soʻz nimani bildirishini aniqlash maqsadida beriladi. Oʻquvchilarni soʻzga soʻroq berishga, oʻqituvchi bergan soʻroqʻiga javob boʻladigan soʻzlarni tanlashga, soʻzni soʻroqqa mos ravishda oʻzgartirishga doir mashqlar bajariladi.

Keyingi bosqich yaʼni 3-sinfda fe’lni oʻrganish . Bu bosqichning asosiy vazifasi “fe’l - soʻz turkumi” degan tushunchani shakllantirish , boʻlishli va boʻlishsiz fe’llarning maʼnosi va shakliga qarab farqlash koʻnikmasini hosil qilish, boʻlishsizlik qoʻshimchasi (-ma)ning talaffuzi va imlosini oʻrgatish hisoblanadi. Fe’lning harakat bildirishi yuzasidan oʻquvchilarda aniq tasavvur hosil qilish uchun oʻqituvchi ularga shu darsdagi mehnat jarayonini tasvirlashni, yaʼni oʻquvchilarning oʻzlari bajarayotgan ish-harakatni aytishni soʻraydi, suhbat oʻtkazadi. Suhbatning yoki oʻquvchilarning aytgan gaplardan birini gap boʻlagi jihatdan tahlil qilish asosida xulosa chiqariladi: nima qildi?, nima qilayapti?, nima qiladi? kabi soʻroqlarga javob boʻlib, shaxs va narsaning harakatini bildirgab soʻzlar **fe’l** deb nomlanadi. Fe’l gapda kesim vazifasida keladi. Mavzu yuzasidan oʻquvchilarda koʻnikma hosil qilish uchun soʻroq berib fe’lni aniqlash, gap mazmuniga mos fe’ni tanlab qoʻyish, aralash berilgan soʻzlardan, shuningdek, rasmga qarrab gap tuzish, mazmunan va Grammatik tugallanmagan gaplarning mazmuniga mos fe’llar qoʻyib gapni toʻliq shakllantirish kabi mashqlardan foydalaniladi.

Toʻrtinchi bosqich: 4-sinfda fe’lni oʻrganish. Bu sinfda fe’lni oʻrganishning vazifalari quyidagilar:

1. Fe'ning shaxs-son qo'shimchalari bilan tuslanishi, zamon qo'shimchasi bilan o'zgarishi haqidagi tushunchani berish va dastlabki ko'nikma hosil qilish; fe'ning leksik ma'nolari, bo'lishli va bo'lishsizligi, gapdagi vazifasi haqidagi bilimni chuqurlashtirish.
2. Nutqda fe'ldan ongli foydalanish malakasini rivojlantirish. Shu maqsadda nutqda ma'nodosh va zid ma'noli fe'llardan matn bilan bog'liq holda o'z va ko'chma ma'noda ishlatilgan fe'llar bilan tanishtirib borishga mashqlardan foydalanish.
3. Zamon qo'shimchalarining talaffuzi va yozilishi haqidagi ko'nikmani hosil qilish.
4. Qo'shma fe'llar va ularning doim alohida yozilishi haqidagi tushunchani berish va dastlabki ko'nikmani hosil qilish hisoblanadi.

XULOSA

Boshlang'ich sinf o'quvchilari lug'atini fe'llar bilan boyitish va nutqini o'stirish uchun fe'llarning ma'nosini o'z so'zlari bilan izohlash, undan nutqda foydalanishga ehtiyoj sezadigan vaziyatni yuzaga keltirish, fe'ning to'g'ri talaffuzi va imlosini o'zlashtirishlari uchun turli shakl va mazmundagi mashqlar bajartirish yaxshi natijalar beradi.

References:

1. S.Matchonov, X.Bakiyeva, X.G'ulomova, Sh.Yo'ldosheva, G.Xolboyeva. "Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi" darslik. T.: "Ishonchli hamkor", 2021. 740 b.
2. G'afforova T. va boshqalar. Ona tili. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 1-sinfi uchun darslik. -T.2018.
3. Qosimova K. va boshqalar. Ona tili. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 2-sinfi uchun darslik. -T.2018.
4. Musayeva, S. I. (2024). ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF INTERACTIVE METHODS INTRODUCING THE CLT (COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING) APPROACH. World Scientific Research Journal, 32(1), 217-219.
5. Musayeva, S. I., & Mengliyeva, S. S. (2022). Kursantlarning madaniyatlararo rivojlantirish.
6. S.Fuzailov va boshqalar. Ona tili. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 3-sinfi uchun darslik.- T.2016.